שֶׁהֲרֵי עָשָׂה בָּהּ הכתוב בסוטה שתהיה סָפֵק זוֹנָה אסורה על בעלה כְּזוֹנָה ודאי, וכיון שהיא בחזקת זונה תהיה אסורה גם לגבי כהונה, ולא צריך לזה פסוק. דוחה הגמרא, אם כן תְּרוּמָה נַמִּי לֹא תִּיבָּעֵי קָרָא, שֶׁהֲרֵי עָשָׂה בָּהּ סָפֵק סָפֵק זוֹנָה כְּזוֹנָה, ואם היא בחזקת זונה אסורה לאכול בתרומה, וכיון שבכל זאת מצריך רבי עקיבא פסוק לפוסלה מאכילת תרומה, הרי שצריך פסוק גם לאוסרה להינשא לכהן.

מתרצת הגמרא, אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא אַרְבָּעָה קְרָאֵי כְּתִיבִי – 'נטמאה', 'נטמאה', 'ונטמאה', וי"ו יתירא של 'ונטמאה', חַד לְבַעַל, וְחַד לְבוֹעַל, וְחַד לְכְהוּנָּה, וְחַד לִתְרוּמָה. וכיון שאמר רבי עקיבא שלומדים כהונה מהוי"ו היתירא, אמר לו רבי ישמעאל שאפשר ללמדו מקל וחומר. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לא לומד מייתור הוי"ו, משום כך רק תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי, חַד לְבַעַל, וְחַד לְבוֹעַל, וְחַד לִתְרוּמָה, וּכְהוּנָּה אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר.

מקשה הגמרא, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מַאי דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְתָרוּמָה הקלה, וּכְהוּנָּה החמורה אָתְיָא ממילא בְּקַל וָחוֹמֶר, הרי לא כתוב במפורש בפסוק תרומה, ואם כן דִּילְמָא כִּי אִצְטְרִיךְ את הפסוק לְכְהוּנָּה כיון שהיא חמורה, וּתְרוּמָה הקלה שַׁרְיָא. מתרצת הגמרא, אָמַר לָךְ רבי ישמעאל, מְסַתַּבְרָא שהפסוק השלישי הוא דּוּמְיָא דשני הפסוקים הראשונים שלמדנו מהם את האיסור דְּבַעַל וּבוֹעַל, מַה בַּעַל וּבוֹעַל אסורה עליהם גם מַחַיִּים של הבעל, אַף הפסוק השלישי מדבר על תְּרוּמָה שהיא נאסרת נַמִּי מֵחַיִּים של הבעל ולא רק לאחר מיתה, לְאַפּוּקֵי כְּהוּנָּה דִּלְאַחַר מִיתָה – מה שאין כן אם נעמיד את הפסוק בכהונה תיאסר לכהן מהפסוק רק לאחר מיתת בעלה, כיון שגרושה אסורה לכהן גם בלא הפסוק, לכן מעמיד רבי ישמעאל את הפסוק בתרומה שדומה לבועל ונבעל, ואת כהונה הוא לומד מקל וחומר.

מקשה הגמרא, וְרַבִּי עֲקִיבָא שלומד מפסוק רביעי שנאסרת לכהונה, מפני מה אינו לומד מקל וחומר וכדברי רבי ישמעאל. מתרצת הגמרא, 'דּוּמְיָא דְּבַעַל וּבוֹעַל' לֵית לֵיהּ, ולכך אם לא ילמד מפסוק, נאמר שילמד רק שאסורה לכהונה החמורה, אבל בתרומה תהיה מותרת. וְאִי נַמִּי אִית לֵיהּ 'דומיא דבעל ובועל' ואפשר ללמוד תרומה מהפסוק וללמוד כהונה בקל וחומר, בכל זאת כתוב וי"ו יתירא לכהונה, כיון שמִּילְתָא דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר, טָרַח וְכָתַב לָהּ קְרָא.

לעיל למדה הגמרא מסוטה שדבר שיש בו דעת לישאל נטמא מספק, ושאין בו דעת לישאל לא נטמא מספק, הגמרא מביאה כאן לימוד נוסף להלכה זו.

אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב, דין זה שֶׁדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל נטמא מספק, וְאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל לא נטמא מספק, מֵהַאי קְרָא נַפְקָא, "וְהַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", משמע שרק וַדַּאי טָמֵא הוּא דְּלָא יֵאָכֵל, הָא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק טָהוֹר יֵאָכֵל, הרי שספק טומאה אינו כודאי. אֵימָא סֵיפָא של הפסוק, "וְהַכֹּהֵן כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר", משמע שרק אדם שהוא וַדַּאי טָהוֹר הוּא דְּיֹאכַל בָּשָׂר, הָא אדם שהוא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק טָהוֹר, לֹא יֹאכַל, הרי שספק טומאה הוא כודאי טומאה. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ, כָּאן – 'כל טהור יאכל בשר' מדבר באדם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל ולכן נטמא בספק, כָּאן – 'והבשר אשר יגע', מדבר בבשר שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָּׁאֵל ולכן לא נטמא בספק.

מבארת הגמרא שצריכים את שתי הדרשות, וְאִיצְטְרִיךְ דְּרַב גִּידֵּל אָמַר רַב, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִינְּמַר מְסוֹטָה, דְּאִי רק מִדְּרַב, הַוָה אָמִינָא, שכשיש דעת לישאל טמא בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּבֵין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, לכן אִיצְטְרִיךְ לְמִינְּמַר מְסוֹטָה, לומר שנטמא רק ברשות היחיד בסוטה. וְאִי רק מְסוֹטָה, הַוָה אָמִינָא, אין טומאה בספק עַד דְּאִיכָּא דַּעַת בנוֹגֵעַ – השרץ המטמא, וּמַגַּע הנטמא, בסוטה שיש דעת באשה ובבועל, אבל אם יש דעת רק בנוגע או רק במגיע אינו נטמא מספק, לכן צְרִיכָא את הלימוד של רב גידל אמר רב שלומד, 'טהור ודאי' יאכל, אבל בספק ויש בנטמא דעת לא יאכל, אף אם אין במטמא דעת, ומשום כך שרץ מטמא בספק אף שאין בו דעת.

שנינו במשנה, בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכָל כְּלֵי חֶרֶשׂ כּוֹ, אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן בן זכאי, שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר כבר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא. מקשה הגמרא לרבי יוחנן בן זכאי, וּמַאַחַר דְּאֵין לוֹ לשני מקרא מן התורה שמטמא שלישי, לָמָּה עכשיו הוא טָמֵא עד שיטהרו דור אחר. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אמנם מִן הַתּוֹרָה אֵין לוֹ מקרא לטמאו, אבל מִדִּיין קַל וָחוֹמֶר יֵשׁ לוֹ טומאה לשלישי בתרומה, בדרך זו, וּמָה טְּבוּל יוֹם שלא הֶעֱרִיב שמשו, שֶׁמּוּתָּר בְּחוּלִּין – שאם יגע בחולין אינו מטמאו, בכל זאת פּוֹסֵל בִּתְרוּמָה עד שיעריב שמשו, כְּבָר שֶׁנֵּי שֶׁפָּסוּל אף בְּחוּלִּין, אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי בִּתְרוּמָה ויפסלנו.

דוחה הגמרא, אֵיבָא לְמֵימַר קַל וָחוֹמֶר, מַה לְּטְבוּל יוֹם של טמא מת או זב או מצורע, שֶׁכֵּן בשעת טומאתו היה אָב הַטּוּמְאָה ומשום כך פוסל תרומה, מה שאין כן בכבר שני שלא היה אב הטומאה, לא יעשה שלישי בתרומה. מתרצת הגמרא, תֵּיתֵי – תלמד כבר שני שמטמא שלישי בקל וחומר

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תש"כ
ברוקלין.

קבוצת המשתתפים בלימוד תורתנו הק' בליל שבת קדש,
בירושלים עיר הקדש תבנה ותכונן, על ידי משיח צדקנו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מיום השלישי דחדש כסלו הוא חדש הנסים והגאולה, כתוב ע"י הוו"ח אי"א נו"נ מו"ה נפתלי צבי שי' גוטליב, מבשר טוב מקביעות לימוד בחבורה בעידנא רעוא הנ"ל.

ובודאי אף שאין מוזכר עד"ז במכתבם, לומדים ג"כ בתורת החסידות שהיא היא תורת

המשך בעמוד הבא

מְטַבּוֹל יוֹם דְּשָׁרֵץ, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.

דוחה הגמרא, מַה לְטַבּוֹל יוֹם דְּשָׁרֵץ שֶׁכֵּן יש בְּמִינוֹ – באדם או בכלים אַב הַטּוּמְאָה – שאם יגעו במת ייעשו אב הטומאה, מה שאין כן כבר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא, כְּלִי חֶרֶשׂ יוֹכִיחַ שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לכבר שני שאף שאין במינו אב הטומאה, יפסול את התרומה.

דוחה הגמרא, מַה לִכְלִי חֶרֶשׂ שיש בו חומרא שֶׁכֵּן מְטַמֵּא אוכלין ומשקין מֵאֲוִירוֹ – אף אם לא נגעו בכלי עצמו, אלא רק היו באויר הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן כבר שמטמא רק בנגיעה. ומתרצת הגמרא, טְבוּל יוֹם בכלי שנטהר במים יוֹכִיחַ, שאף שאינו מטמא מאוירו בכל זאת פוסל תרומה. וְחוֹזֵר הַדִּין, לֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה – אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום כחומרתו של כלי חרס שמטמא מאוירו, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה, שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה – ואין חומרתו של כלי חרס, כחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי חרס גם פוסל בתרומה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן – בטבול יום ובכלי חרס, [שטמאים] שֶׁמּוּתָּרִין בְּחוּלִּין וּפוֹסְלִין בִּתְרוּמָה, כָּל שֶׁכֵּן כְּבָר שֵׁנִי שחמור יותר מטבול יום שֶׁפּוֹסֵל בְּחוּלִּין, אם כן ודאי דְּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה.

הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר שיתירו את כבר שני. וְדוֹר אַחַר פָּרִיךְ, מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן – בכל אחד מהם צַד חֲמוּר, טבול יום שיש במינו אב הטומאה, וכלי חרס שמטמא מאוירו, אבל כבר שני אין בו צד חומרא כלל. וְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, צַד חֲמוּר לֹא פָּרִיךְ, אלא רק כשיש צד שוה לשניהם.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִנַּיִן לְרַבִּיעֵי בְּקוֹדֶשׁ שנגע בשלישי לטומאה שֶׁפָּסוּל, ולא טהור כתרומה, וְדִין הוּא – יש ללמוד זאת מדין קל וחומר, מַה מְחוּסָּר כְּפּוּרִים – דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא הקריבו, שֶׁמּוּתָּר לאכול בִּתְרוּמָה, בכל זאת פָּסוּל בְּקוֹדֶשׁ – אם נגע בקודש פוסלו, שְׁלִישֵׁי שֶׁפָּסוּל בִּתְרוּמָה, אֵינוֹ דִין הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה רְבִיעֵי בְּקוֹדֶשׁ, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כניזון, שיהיה בקדשים רק שלישי כתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי וְלָמַדְנוּ שְׁלִישֵׁי לְקוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה בפירוש, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל וחומר, ולכן וּרְבִיעֵי בקודש נלמד מִקַּל וָחוֹמֶר כמו שכתבה הגמרא. שואלת הגמרא, וְשָׁלִישֵׁי לְקוֹדֶשׁ שאמרנו שנלמד מִן הַתּוֹרָה מְנָלָן. משיבה הגמרא, דִּכְתִיב "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֹאכַל",

מִי לֹא עָסְקִינַן – האם לא מדובר בפסוק, דְּנָגַע הבשר בְּשֵׁנִי לטומאה, וְאָמַר רַחֲמָנָא לֹא יֹאכַל, משמע ששלישי בקודש טמא, ואם כן רְבִיעִי נלמד מִקַּל וָחוֹמֶר ממחוסר כיפורים, כְּדַאֲמָרַן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲם בְּרִיבִי – טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא, שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָתוֹ – פירכתו של הקל וחומר בְּצִדּוֹ, כיון שאוֹכֶל הַבָּא – שנטמא מֵחֲמַת נגיעה בְּטְבוּל יוֹם יוֹכִיחַ, שאף שֶׁפָּסוּל בִּתְרוּמָה, בכל זאת וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר גם לאוכל הבא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר כיפורים שמותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי יוסי אינו דורש קל וחומר זה.

הגמרא מביאה ברייתא שחכמים סוברים שאוכל הבא מחמת טבול יום אינו פוסל בקודש, דְּתַנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, שאף שטבול יום הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שְׁטְבוּל יוֹם יהיה תְּחִילָּה לְקוֹדֶשׁ – ראשון לגבי קדשים, ויוכל לְמַמָּא שְׁנַיִם – אם יגע בקודש יעשה אותו שני והשני יעשה את חבירו שלישי, ושניהם נקראים טמאים ויכולים לטמא אחרים, וְלִפְסוֹל אֶחָד – והשלישי יכול לפסול עוד קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול לטמא אחרים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי קדשים וּמְטַמֵּא אֶחָד ועושהו שלישי, וּפוֹסֵל השלישי אֶחָד אחר ועושהו רביעי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא רק פוסלם, וּבְשֵׁם שֶׁפּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה לאכילה וּמַשְׁקֵי תְרוּמָה לשתיה, ואינם מטמאים אחרים, כָּךְ טבול יום פּוֹסֵל אוֹכְלֵי קוֹדֶשׁ וּמַשְׁקֵי קוֹדֶשׁ אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי שאוכל הבא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקדש, והרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.

דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא, מַמַּאי דְּרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבָּנָן סָבִירָא לֵיהּ, דֵּילְמָא כְּאַבָּא שָׁאוּל סָבְרָא לֵיהּ דְּאָמַר שטבול יום נחשב מדרבנן לראשון כשנגע בקדש, לְמַמָּא שְׁנַיִם וְלִפְסוֹל אֶחָד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, אז לא החמירו לעשותו בראשון, אלא שני, והתרומה היא שלישי, והיא פוסלת קודש לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי. מבארת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שרבי יוסי כְּאַבָּא שָׁאוּל סָבְרָא לֵיהּ, ולומד קל וחומר ממחוסר כיפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו שלישי, ויפסול את הרביעי בקדש, אם כן לֵיתֵיהּ – ילמד ששלישי פוסל לְרְבִיעֵי בְּקוֹדֶשׁ, מקל וחומר מַאוֹכֶל שֶׁבָּא מֵחֲמַת טְבוּל יוֹם ולא ממחוסר כיפורים, בדרך זו, וּמַה אוֹכֶל הַבָּא מֵחֲמַת טְבוּל יוֹם אף דְּטְבוּל יוֹם גּוּפֵיהּ מוּתָּר בְּחוּלִּין ואינו פוסל אותו, בכל זאת אָמְרַתְּ שאוכל הבא מחמתו עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ, אוֹכֶל

אגרות קודש

ב"ה, י"ד כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מח' כסלו, בו כותב אודות זמן השכיבה וזמן הקימה שלו, ושואל דעתי, האם מתאים הסדר, או שיש לשנותו.

והנה נקודת הבוחן בהאמור צריכה להיות ע"ד המבואר בהלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן, בהנוגע למלמד, שאין לו להיות ניעור בלילה באופן שלא יוכל ללמד היטב למחרת בבקר (ראה הלכות

המשך בעמוד הבא